

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH
Nr 2, 1962

O. KOSTECKA-MAŁAJSKA

**HERACLEUM SOSNOWSKYI MANDEN. W OGRODZIE ROŚLIN LECZNICZYCH A. M. WE
WROCŁAWIU**

Rodzaj *Heracleum* L. (barszcz) liczy około 70 gatunków występujących w strefie umiarkowanej półkuli północnej z uprzywilejowaniem gór Europy, Azji, Ameryki, na południu w Himalajach i w południowych Indiach, na Cejlonie oraz w Afryce w górach Abisynii.

Z terenu Polski znane są cztery gatunki *Heracleum*, natomiast w Związku Radzieckim rośnie ich 37.

Heracleum Sosnowskyi (barszcz Sosnowskiego) występuje w stanie naturalnym na Zakaukaziu; opisany został w 1944 r. z Gruzji przez Mandenową. Typ znajduje się w Tbilisi (1).

Obecnie gatunek ten można spotkać w uprawie w różnych rejonach Związku Radzieckiego. Jest to roślina okazała i dekoracyjna. Widzieliśmy ją w Głównym Ogrodzie Botanicznym AN w Moskwie, dekoruje szeroką drogę wjazdową prowadzącą do budynku administracyjnego, ponadto w WIŁARze koło Moskwy, w Kijowie w Ogrodzie Botanicznym Ukraińskiej AN, w Ogrodzie Botanicznym Instytutu Botaniki im. Komarowa AN w Leningradzie. Ośrodek leningradzki zapoczątkował badania chemiczne tej rośliny (8).

Nasze pierwsze próby uprawy *H. Sosnowskyi* w 1958 r. nie dały zadowalających rezultatów. Nasiona pochodzące z Jałty wschodziły słabo. Dopiero nasiona z Ogrodu Botanicznego w Kijowie, wysiane jesienią 1959 r., wzeszły licznie na wiosnę 1960 r. i w ciągu pierwszego okresu wegetacji wytworzyły rozetkę liści. W roku 1961 rozwinęły się w duże rośliny, które zakwitły i zaowocowały (fot. 1), a sięgały 1—1,6 m wysokości. Wykształciły duże, piękne liście i imponujące baldachy oraz wytworzyły grube korzenie. Pierwsze kwiaty rozkwitły między 18 a 25 czerwca; następne z kolei kwiatostany rozwinęły się między 5 a 10 lipca. Pierwsze owoce wykształciły się w pierwszej połowie sierpnia, większość zaś zawiązała się we wrześniu. Okres wegetacji trwał do końca października. W drugiej połowie października, mimo ciepłej pogody, rośliny zaczęły stopniowo zamierać.

Heracleum Sosnowskyi Manden. Fot. Cz. Bańkowski

H. Sosnowskyi charakteryzuje ostry i nieprzyjemny zapach, pochodzący od zawartego w roślinie olejku eterycznego. Niektóre kaukaskie gatunki *Heracleum* wywołują u ludzi oparzenia skóry (3). Zgodnie z uzyskanymi informa-

cyjami — zdziczały w sąsiedztwie ogrodu doświadczalnego WIŁARu — barszcz Sosnowskiego powodował przykre oparzenia, zwłaszcza u dzieci, należy więc uważać, by nie rozprzestrzenił się on poza teren upraw.

W 1961 r. zebraliśmy dużo owoców o średniej długości 12,2 mm i 10,6 mm szerokości, z których około 70% miało dobrze wykształcone nasiona. Ilość olejku eterycznego zawartego w zebranych owocach wynosiła średnio 2,4%. W jesieni 1961 r. owoce z naszego zbioru zostały wysiane w celu dokonywania dalszych obserwacji i badań.

Rodzaj *Heracleum* jest interesujący z różnych względów. Młode części rośliny w stanie surowym i marynowanym mogą służyć człowiekowi jako pokarm (1); starsze liście zawierają w soku substancje drażniące, które jednak pod wpływem kiszenia zostają unieszkodliwione. Rośliny należące do tego rodzaju dostarczają ponadto dużej masy zielonej i dlatego używane są do kiszenia w silosach dla bydła (7). Niektóre gatunki od dawna są stosowane w lecznictwie lub dostarczają olejków eterycznych dla celów przemysłowych (5, 8).

Badania ostatnich lat wykazały, że żywice różnych gatunków *Heracleum* zawierają ciekawe związki, przede wszystkim pochodne kumaryny. Czołowe miejsce zajmują badania A. B. Svendsena i jego współpracowników w Szwajcarii (9, 10, 11), a poza tym w Japonii (2) i Związku Radzieckim (4, 8). Z niektórych gatunków wydzielono furokumaryny, pomocne w zwalczaniu choroby Witiliego (8). Ostatnio stosuje się także pochodne kumaryny w leczeniu chorób naczyniowo-sercowych i zmian rakowych (4).

Sabatin (6) podaje, że *H. Sosnowskyi* jest używany w medycynie ludowej Adżarii (okolice Batumu); wywar z korzeni ma leczyć choroby płuc, suszone zaś liście mają przyspieszać gojenie się ran.

Z uwagi na wartość surowca i na możliwość uprawy tego gatunku w Polsce winien on wzbudzić szersze zainteresowanie u zajmujących się badaniami surowców pochodzenia roślinnego.

LITERATURA

1. Flora SSSR, 1951. XVII, Moskwa—Leningrad.
2. Fujita M., Furuya T., 1956. J. pharm. Soc. Jap., 76, s. 535.
3. Hegi G., 1926. Illustrierte Flora von Mittel-Europa. V/2, München.
4. Kolesnikow D. G., Komissarienko N. F., Czernobaj W. T., 1961. Medicinskaja promyslenost' SSSR, 6, s. 32—35.
5. Kotow M. I., 1959. Trudy Botaniczeskogo Instituta im. Komarowa A. M. SSSR, 7, s. 85—87.
6. Sabatin E. J., 1950. Biulletien Gław. Bot. Sada A. N. SSSR, 6, s. 82—91.
7. Sokołow W. S., Miedwiediew P. F., Marczenko K. N., 1955. Silosnyje rastienija i ich kultury w nieczernoziomnoj połosie. Moskwa.
8. Stachorskaja Ł. K., 1961. Woprosy farmakognoziji, 1, s. 275—283.
9. Svendsen A. B., Ottestad E., 1957. Pharm. Acta Helv. 32, s. 457.
10. Svendsen A. B., Blyberg M., 1959. Pharm. Acta Helv. 34, s. 33.
11. Svendsen A. B., Ottestad E., Blyberg M., 1959. Planta Med. 7, s. 113.